

A black and white close-up portrait of Karl Ove Knausgård. He has long, wavy, light-colored hair and a full beard. He is looking directly at the camera with a serious, intense expression. The background is dark and out of focus.

ODEON

**KARL OVE
KNAUSGÅRD**
MŮJ BOJ / 1

Smrt v rodině

KARL OVE KNAUSGÅRD MŮJ BOJ / 1

Smrt v rodině

DÍL PRVNÍ

SRDCE MÁ SNADNÝ ŽIVOT: tlučé, dokud může. Potom se zastaví. Dříve nebo později, v ten či onen den, ustane jeho tepající pohyb sám od sebe a krev začne téct k nejnižše položenému bodu těla, kde vytvoří malou tůňku, viditelnou zvenčí jako tmavé, měkké místo na stále bledší pokožce, zatímco teplota klesá, končetiny tuhnou a střeva se vyprazdňují. Tyto změny probíhají v prvních hodinách tak pomalu a uskutečňují se s takovou jistotou, že v sobě mají až cosi rituálního, jako by život kapituloval podle určitých pravidel, podle jakési *gentlemen's agreement*, jíž se řídí i představitelé smrti, poněvadž vždycky počkají, dokud život nevyprchá, než zahájí svou invazi do nových končin. Ta je ovšem neodvolatelná. Obrovské houfy bakterií, které se začínají šířit uvnitř těla, nic nezastaví. Kdyby se o to pokusily jen o několik hodin dřív, setkaly by se s okamžitým odporem, ovšem teď je všude kolem nich klid, takže pronikají vlhkou tmou stále hlouběji. Dobudou Haversovy kanálky, Lieberkühnovy krypty, Langerhansovy ostrůvky. Dobudou Bowmanův váček v *renes*, Stilling-Clarkovo jádro ve *spinalis*, černou substanci v *mesencephalon*. A dobudou srdce. Stále ještě je nedotčené, ovšem oloupené o pohyb, jemuž je přizpůsobená celá jeho stavba, je teď tak nějak podivně osiřelé, jako stavba, kterou museli ve spěchu opustit dělníci, dalo by se říct, jako nehybná vozidla, jejichž reflektory žlutě září do lesní tmy, prázdné dřevěné ubikace, kabinky lanovky, jež visí plně naložené jedna za druhou na svahu hory.

V okamžiku, kdy z těla vyprchá život, se stane majetkem smrti. Lampy, kufry, koberce, kliky na dveřích, okna. Země, bažiny, potoky, hory, mraky, obloha. Nic z toho nám není cizí. Neustále nás obklopují předměty a jevy patřící do světa zemřelých. Přesto existuje jen málo věcí, které v nás vzbuzují větší nechuť, než pohled na mrtvého člověka, každopádně soudě podle úsilí, jež vyvíjíme, abychom udrželi mrtvá těla z dohledu. Ve velkých nemocnicích se nejen schovávají do zvláštních nepřístupných místností; dokonce i cesty tam jsou skryté, s vlastními výtahy a sklepními chodbami. A i kdyby člověk náhodou do některé z nich zabloudil, jsou mrtvá těla, která se tudy vozí, vždycky přikrytá. Když se pak mají odvážet z nemocnice, děje se tak speciálním výchoodem a v autech s okny z kouřového skla; při kostelech jsou pro ně zřízené zvláštní místnosti bez oken; během pohřebního obřadu leží v zavřených rakvích až do chvíle, kdy je spustí do země či spálí v peci. Celý tenhle postup má jen stěží nějaký praktický účel. Mrtvá těla by se například klidně mohla po chodbách nemocnice vozit nezakrytá a přepravovat odtamtud obyčejným taxíkem, aniž by to pro někoho představovalo jakékoliv riziko. Starší pán, který zemře během představení v kině, může zůstat sedět na sedadle, než film skončí, a klidně i při následujícím představení. Učitele, jehož raní mrtvice na školním dvoře, nemusí nutně odvážet okamžitě, nikomu neuškodí, jestliže tam zůstane ležet, dokud školník nebude mít čas se o něho odpoledne nebo někdy večer postarat. Kdyby si na něj sedl pták a kloval do něho, vadilo by to snad? Je snad to, co ho čeká v hrobě, lepší jen proto, že to nevidíme? Pokud nám mrtví nepřekázejí, není důvod ke spěchu, podruhé přece zemřít nemůžou. V tomto ohledu by měla být příznivá především chladná zimní období. Bezdomovci, kteří umrzají na lavičkách a v průjezdech, sebevrazi vrhající se z vysokých budov a mostů, starší ženy, které uklouznou na schodištích, oběti nehod uvízlé ve vracích svých aut, mladík, který spadne opilý do moře po večeru stráveném ve městě, malá holčička, jež skončí pod koly autobusu, proč ten spěch, abychom je ukryli? Nepatřičnost? Proč by mělo být nepatřičné, že holčičku ležící ve sněhu vedle místa nehody s viditelně rozbitou hlavou i celým tělem, s vlasy potřísněnými krví, v prošíváné bundě bez

poskvrnky, spatří otec a matka až o hodinu či dvě později? Na odiv celému světu a bez tajností, tak by tam ležela. Jenomže i ta jediná hodina ve sněhu je nemyslitelná. Město, které neodstraňuje své zemřelé z dohledu, v němž se nechávají ležet na ulicích a v uličkách, v parcích a na parkovištích, není žádné město, ale peklo. A nehraje roli, že toto peklo odráží naše životní podmínky realističtější a v podstatě pravdivější. Víme, že to tak je, ale nechceme to vidět. Z toho pramení ten kolektivní akt vytěšňování, jehož výrazem je odklizení zemřelých.

Co přesně se vytěšňuje, není naproti tomu snadné pochopit. Samotná smrt to být nemůže, na to je ve společnosti příliš všudypřítomná. O kolika mrtvých denně se píše v novinách nebo kolik se jich ukazuje ve zprávách, se sice trochu liší podle situace, ale mezitím je počet pravděpodobně přibližně konstantní, a jelikož se zprávy o něm šíří na tolika programech, není možné mu uniknout. *Taková* smrt mimochodem hrozivě nepůsobí. Takovou naopak máme rádi a klidně si i zaplatíme, abychom ji viděli. Když k tomu připočteme obrovské množství smrti, jež produkuje beletrie, zdá se celý systém, který udržuje mrtvé mimo dohled, ještě nepochopitelnější. Pokud nás smrt jako fenomén neděsí, tak proč ta nechutí vůči mrtvým tělům? Musí to znamenat, že buď existují dva druhy smrti, nebo je protiklad mezi tím, jak si smrt představujeme a jak se ve skutečnosti projevuje. Což v zásadě znamená jediné: podstatné je v této souvislosti, že představa o smrti je v našem vědomí natolik pevně zakořeněná, že vidíme-li, že se od ní skutečnost odchyluje, jsme nejen otřeseni, ale pokoušíme se ji všemi prostředky skrýt. Není to následek nějakého vědomého uvažování, což je případ rituálů, například pohřbu, jehož obsah a význam v naší době je diskutabilní, a tak se posunul z iracionální sféry do racionální, z kolektivní do individuální – ne, způsob, jakým se zbavujeme mrtvých, nebyl nikdy předmětem diskuze, prostě jsme to tak vždycky dělali, z nutnosti, kterou nikdo neumí zdůvodnit, ale všichni ji znají: zemře-li váš otec jednoho větrného podzimního dne venku na trávníku, odnesete ho co nejrychleji dovnitř, a pokud to nedokážete, alespoň ho něčím přikryjete. Ale tenhle impuls není jediný, jež ve vztahu k zemřelým máme. Stejně nápadný jako ukrývání mrtvol je i fakt, že

se všechny co nejdříve ukládají nízko, na úroveň povrchu země. Je téměř nemyslitelné, že by se mrtví v nemocnici přepravovali směrem vzhůru, že by se pitevny a oddělení patologie zřizovaly v nejvyšších patrech budovy. Zemřelí se přechovávají dole, co možná nejbliže k zemi. A tentýž princip se přenáší i na ty, co se o ně starají: pojišťovna může klidně úřadovat v osmém patře, ne však pohřební služba. Všechny pohřební služby mají kanceláře co nejbliže úrovni ulice. Těžko říct, čím to je; člověk by mohl být v pokušení uvěřit, že jde o dávnou konvenci, jejíž původní záměr byl praktický, jako například že ve sklepe bylo chladno, a proto byl k přechovávání mrtvol nejvhodnější, a že se tento princip udržel až do naší doby ledniček a chladicích místností, nebýt ovšem myšlenky, že vynášet zemřelé do horních pater budov působí jaksi *v rozporu s přírodou*, jako by se výška a smrt navzájem vylučovaly. Jako by nás ovládal jakýsi podsvětní instinkt, cosi hluboko v nitru, díky čemuž musí naši mrtví směřovat dolů, zpět k zemi, z níž jsme vzešli.

Proto by se mohlo zdát, že smrt je distribuována dvěma odlišnými systémy. Jeden je spojený s tajemstvím a tíhou, zemí a temnotou, druhý s otevřeností a lehkostí, éterem a světlem. Ve městě kdesi na Středním východě je zabit otec s dítětem v okamžiku, kdy se je snaží odtáhnout z palebné linie, a kamera zachytí obraz, jak se k sobě pevně tisknou, když se jim kulky zavrtávají do masa a rozechvívají jejich těla, a tento výjev je vyslán do jednoho z tisíců satelitů obíhajících Zemi a šíří se do televizních přijímačů po celém světě, odkud vplouvá do našeho vědomí jako další obraz mrtvých či umírajících. Takové snímky nemají žádnou váhu, žádný dosah, žádný čas a žádné místo, a ani žádnou souvislost s těly, jež byla příčinou jejich vzniku. Jsou všude a zároveň nikde. Většina z nich námi jen proklouzne a zmizí, několik málo z různých důvodů zůstává a žije svůj život v temnotách našeho mozku. Sjezdačka padá na svahu a přetrhne si stehenní tepnu, krev za ní proudí po bílém sněhu jako rudý ohon, je mrtvá, ještě než se její tělo zastaví. Letadlo vzlétne, a jak stoupá, vzplanou mu křídla, obloha nad předměstskými domy je modrá a letadlo pod ní exploduje jako

ohnivá koule. Jednoho večera se potopí rybářská loď u pobřeží severního Norska, sedmičlenná posádka utone, následujícího rána je událost popisována ve všech novinách, jelikož je to takzvaná záhada, počasí bylo klidné a loď nevyslala žádné nouzové volání, prostě zmizela, což televizní redakce večer zdůrazní tím, že ukazuje záběry prázdného moře z helikoptéry přelétávající nad místem neštěstí. Je zataženo, šedozelené vlny klidné a těžké, jako by je ovládala jiná energie než jejich tu a tam se objevující bílé zpěněné vrcholky. Sedím sám a dívám se na to, pravděpodobně jednoho jarního večera, protože otec je venku na zahradě a pracuje. Zírám na mořskou hladinu, aniž vnímám, co reportér říká, *a najednou se tam objeví obrys tváře*. Nevím, na jak dlouho, snad na několik sekund, ale je to dost dlouho na to, aby na mě udělala obrovský dojem. V okamžiku, kdy tvář zmizí, vstanu a jdu hledat někoho, komu bych to pověděl. Máma má večerní směnu, brácha je na zápase a ostatní děti v naší rozestavěné ulici by mě neposlouchaly, takže to musí být táta, pomyslím si, a pospíchám ze schodů, obouvám si boty, hážu na sebe bundu, otvírám dveře a rozběhnu se kolem domu. Nesmíme na parcele běhat, a proto těsně předtím, než se dostanu do tátova zorného pole, zpomalím a jdu. Stojí vzadu za domem, kde má být zeleninová zahrada, a buší kladivem do skály. Ačkoliv není prohlubeň příliš hluboká, připadá mi, jako by tam dole díky vyhrabané černé hlíně, na níž otec stojí, a shluku jeřábů u plotu za ním postoupil soumrak o něco víc. Když se narovná a otočí ke mně, má obličej skoro úplně ve tmě.

Přesto mám víc než dost informací, abych věděl, na čem jsem. Není to ve výrazu obličeje, ale v držení těla a člověk na to nepřijde přemýšlením, nýbrž intuicí.

Odloží kladivo a sundá si rukavice.

„Co je?“ zeptá se.

„Viděl jsem před chvílí v televizi v moři obličej,“ říkám a zastavím se na trávníku nad ním. Soused odpoledne toho dne pokácel borovici a vzduch je plný pronikavé vůně pryskyřice z polen, která leží na druhé straně kamenné zídky.

„Nějakého potápěče?“ zeptá se otec. Ví, že mě potápěči zajímají,

a asi si nedokáže představit, že bych mohl přijít s něčím jiným natolik zajímavým, že bych vyběhl ven, abych mu o tom pověděl.

Zavrtím hlavou.

„To nebyl člověk. Byl to jen obraz v moři.“

„Obraz, povídáš?“ opáčí a vytáhne z kapsy košile krabičku cigaret.

Přikývnu a otočím se, chci se vrátit.

„Počkej chvílku,“ pokračuje.

Škrtne sirkou a lehce se nakloní dopředu, aby si zapálil cigaretu.

Plamen vykrojí do šedého soumraku malou díрку světla.

„Aha,“ dodá.

Když si dlouze potáhne, opře se nohou o skálu a zahledí se směrem k lesu na druhé straně silnice. Anebo možná na oblohu nad stromy.

„Ty jsi tam viděl obraz Ježíše?“ zeptá se a podívá se nahoru na mě. Nebýt jeho hlas přátelský a nebýt té dlouhé pauzy, než otázku vyslovil, domníval bych se, že si ze mě dělá blázny. Připadá mu trochu trapné, že jsem křesťan; chce ode mě pouze, abych se neodlišoval od ostatních dětí, a ze všech dětí, jimiž se to v naší osadě hemží, si pouze a jedine jeho mladší syn říká křesťan.

Ale tohle ho opravdu zajímá.

Na chvíli mě ovládne radost, protože skutečně projevuje zájem, ale současně jsem trochu zaražen z toho, že mě tak podceňuje.

Zavrtím hlavou.

„Nebyl to Ježíš,“ odpovím.

„To docela rád slyším,“ usměje se otec. Daleko nahoře na kopci slabě sviští pneumatiky kola po asfaltu. Zvuk rychle nabývá na síle a v osadě je takový klid, že tichý, melodický tón, jenž při jízdě vzniká, zní jasně a zřetelně, když kolo projíždí po silnici kousek od nás.

Otec si znovu potáhne z cigarety a pak ji z poloviny vykouřenou odhodí za plot, odkašle si, natáhne si rukavice a znovu popadne kladivo.

„Už na to nemysli,“ pohlédne nahoru na mě.

Tenkrát večer mi bylo osm, otcí dvaatřicet. I když pořád nemůžu říct, že mu rozumím nebo vím, co byl vlastně za člověka, díky tomu, že je

mi teď o sedm let víc než tehdy jemu, chápu některé věci přece jen snáz. Například to, jak moc se lišily naše dny. Zatímco ty moje byly napěchované významem, kde každý krok otevíral nové možnosti a každá možnost mě naplňovala po okraj tak, že mi to nyní připadá vyloženě nepochopitelné, smysl jeho dnů netkvěl v jednotlivých událostech, ale rozprostíral se ve vrstvách, které bylo možné popsat jedinečně abstraktními pojmy. Jeden byl „rodina“, další „kariéra“. Mohlo se před ním otevírat jen málo nepředpokládaných možností či žádné, musel vždycky vidět v hrubých rysech, co mu dny přinesou a jak se k tomu postaví. Byl dvanáct let ženatý, osm z nich pracoval jako učitel na střední škole, měl dvě děti, dům a auto. Zvolili ho do místního zastupitelstva a byl členem rady za stranu Venstre. V zimě se zabýval filatelií, nikoliv neúspěšně, zakrátko se stal jedním z předních sběratelů známek v kraji, zatímco ve zbývající polovině roku věnoval svůj volný čas zahradničení. Nemám tušení, o čem přemýšlel onoho jarního večera ani jak viděl sám sebe, když se v šeru napřímil s kladivem v ruce, ale jsem si celkem jistý, že v nitru měl pocit, že docela dobře rozumí světu kolem sebe. Znal všechny sousedy v osadě i to, v jakém společenském postavení se vůči jemu samotnému nacházejí, a pravděpodobně věděl i něco z toho, co by oni sami nejraději drželi pod pokličkou – jak proto, že vyučoval jejich děti, tak i díky své schopnosti prohlédnout slabosti druhých. Jako příslušník nové, vzdělané střední třídy se také dobře orientoval ve velkém světě, zprávy o němž mu každodenně přinášely noviny, rozhlas a televize. Docela se vyznal v botanice a zoologii, protože to byl v dětství jeho koníček, a ačkoliv nebyl nijak zběhlý v ostatních přírodních vědách, znal každopádně jejich základní principy z gymnázia. Lépe se vyznal v historii, kterou spolu s norštinou a angličtinou studoval na univerzitě. Jinými slovy, nebyl na nic přímo odborník, snad s výjimkou pedagogiky, ale trochu věděl o všem. V tomto ohledu byl typický suplent, pomocný učitel, použijeme-li toto označení ještě z dob, kdy vyučovat na střední škole znamenalo jistý status. Na téže škole jako otec učil soused Prestbakmo z domu za kamennou zídou, a stejně tak i Olsen, který bydlel nad lesíkem za naší zahradou, zatímco Knudsen, jeden ze sousedů z druhého konce osady, byl ve

vedení jiné střední školy. Takže když můj otec onoho jarního večera v polovině sedmdesátých let zvedl nad hlavu kladivo a nechal ho dopadnout na skálu, činil tak ve světě, který důvěrně znal. Teprve když jsem dospěl do stejného věku, pochopil jsem, že to není zadarmo. Když se zvětšuje náš přehled o světě, zmenšuje se nejen bolest, již způsobuje, ale i jeho smysl. Pochopit svět znamená vystavit se mu v určitém odstupu. Co je příliš malé, abychom to viděli pouhým okem, jako molekuly a atomy, zvětšujeme, co je příliš velké, jako soustavy mračen, říční delty či souhvězdí, si zmenšujeme. Co se ocitne v dosahu našich smyslů, to si zafixujeme. Zafixované pak nazýváme vědomostí. V průběhu celého dětství a mládí se lopotíme, abychom si vytvořili správný odstup od věcí a jevů. Čteme, učíme se, zakoušíme, korigujeme. Potom jednoho dne dospějeme k bodu, kdy jsou všechny nezbytné odstupy stanoveny, všechny nezbytné systémy etablovány. A tehdy se zrychlí běh času. Už se nesesetkává s žádnými překážkami, všechno je dané, čas se valí našimi životy, dny mizí zběsilou rychlostí, a než řekneme švec, je nám čtyřicet, padesát, šedesát... Smysl potřebuje naplnění, naplnění potřebuje čas, čas potřebuje odpor. Vědomost je odstup, vědomost je stagnace a nepřítel smyslu. Jinými slovy, můj obraz otce onoho večera v roce 1976 je zdvojený: na jednu stranu ho vidím očima osmiletého kluka, jako jsem ho viděl tenkrát, nepředvídatelného a děsivého, na druhé straně ho vidím jako vrstevníka, jemuž čas ze života odnáší a odtrhává stále větší kusy jeho smyslu.

Zvuk kladiva na skále se rozlehl osadou. Mírným svahem se blížilo od hlavní silnice auto, projelo kolem s rozsvícenými reflektory. U souseda se otevřely dveře, Prestbakmo se zastavil na zápraží a natáhl si pracovní rukavice, přičemž vdechl průzračný večerní vzduch, pak vzal kolečko a začal ho tlačit před sebou po trávníku. Ve vzduchu byl cítit prach ze skály, kterou otec rozbíjel, borovicová polena za kamennou zídkou, čerstvě vyhrabaná hlína a les a ve slabém závanu větru od severu příchutí soli. Vzpomněl jsem si na obličej, jež jsem zahlédl v moři. Ačkoliv uběhlo jen několik minut, co jsem na něj naposled pomyslel, už se proměnil. Teď jsem viděl otcův obličej.

Stále bušil dole v prohlubni.

„Ty tam pořád stojíš?“

Přikývl jsem.

„Tak už běž dovnitř.“

Vykročil jsem.

„A hele,“ pokračoval.

Zastavil jsem se a tázavě otočil hlavu.

„Tentokrát žádný běhání.“

Civl jsem na něho. Jak mohl vědět, že jsem běžel?

„A neuč na mě takhle,“ dodal, „vypadáš jako pitomec.“

Udělal jsem, jak říkal, zavřel pusu a pomalu se vydal okolo domu. Když jsem ho obešel, byla ulice před ním plná dětí. Starší stály v hloučku s koly, v soumraku to skoro vypadalo, jako by byla součástí jejich těl. Mladší hrály na pikolu. Ty zapíkané stály v kruhu namalovaném křídou na chodníku, ostatní se schovávaly v lesíku pod silnicí. Ten, kdo hlídal pikolu, je neviděl, ale já ano.

Nad černými vrcholky stromů červeně zářila světla mostních pilířů. Nahoru přijíždělo další auto. Reflektory odhalily nejdřív skupinku cyklistů, krátký záblesk reflexních nášivek, kov, prošíváné bundy, černé oči a bílé obličejce, potom hrající si děti, které udělaly jen nezbytný krok stranou, aby auto mohlo projet, a teď stály jako přízraky a zíraly na ně.

Byli to Trollneovi, rodiče mého spolužáka Sverreho. Vypadalo to, že s nimi není.

Otočil jsem se a sledoval červená zadní světla, dokud nezmizela za kopcem. Potom jsem vešel do domu. Chvilí jsem zkoušel číst si v posteli, ale nedokázal jsem se dostatečně uklidnit, a tak jsem místo toho šel do Yngveho pokoje, odkud bylo vidět otce venku. Když jsem ho zahlédl, věděl jsem, na čem jsem, nějakým způsobem byla právě ta jistota nejdůležitější. Znal jsem jeho nálady a dávno jsem se naučil je předvídat pomocí jakéhosi podvědomého kategorizačního systému, jak jsem si později uvědomil, kde vztah mezi několika stálými veličinami stačil na to, abych usoudil, co můžu čekat, a mohl se na to připravit. Jakási meteorologie mysli... Rychlost, jakou vyjížděl mírné stoupání k domu,

jak dlouho mu trvalo, než vypne motor, vezme své věci a vystoupí, způsob, jakým se rozhlédne, až bude auto zamykat, nuance v různých zvucích, jež se ozývaly z předsíně, když se svlékal – to všechno byla znamení, všechno se dalo nějak vyložit. K tomu se přidaly informace o tom, kde dosud byl, jak dlouho byl pryč a s kým, a teprve z toho pak vyplynul závěr, což byla jediná část procesu, již jsem pocítil. Proto jsem se nejvíc bál prostě toho, že *přijde...* Když z jakéhokoliv důvodu *nejsem na pozor...*

Jak u všech všudy věděl, že jsem běžel?

Nebylo to poprvé, co mě takhle nepochopitelně odhalil. Například jednou večer na podzim téhož roku jsem si do postele pod peřinu schoval pytlík sladkostí, přesně proto, že jsem tušil, že přijde ke mně do pokoje a rozhodně neuvěří mému vysvětlení, kde jsem na ně vzal peníze. Když skutečně vešel, zastavil se a několik vteřin na mě hleděl.

„Co to schováváš v posteli?“ zeptal se.

Jak to *mohl* vědět?

Venku soused Prestbakmo rozsvítil silnou lampu připevněnou nad pláckem, kde obvykle pracoval. Ostrov světla, který se vynořil ze tmy, byl plný věcí a krámů, na něž se soused bez jediného mrknutí zahleděl. Hromady plechovek s barvou, sklenice se štětci, dřevěná polena, pyramidy prken, složené plachty, několik boxů s náradím, krabice šroubů a hřebíků všech velikostí a typů, táč kartonů od mléka s naklíčenými květinami, pytle vápna, tabule s obrázky všech myslitelných nástrojů, pravděpodobně zamýšlená pro dílnu v suterénu domu.

Když jsem opět pohlédl na otce, přecházel právě trávník s kladivem v jedné a lopatou v druhé ruce. Rychle jsem ustoupil o několik kroků dozadu. Vtom se otevřely vchodové dveře. Byl to Yngve. Podíval jsem se na hodiny. Za dvě minuty půl deváté. Když vzápětí vyšel po schodech svým charakteristickým, jakoby trhavým, skoro až kachním způsobem, který jsme vyvinuli, abychom mohli uvnitř chodit rychle a neslyšně, byl zadýchaný, tváře měl červené.

„Kde je táta?“ zeptal se, když vešel do pokoje.

„Venku na zahradě,“ odpověděl jsem. „Ale nejdeš pozdě. Podívej, půl devátý je až *ted*.“

Natáhl jsem ruku a ukázal mu hodinky.

Prošel kolem mě a odtáhl židli od psacího stolu. Stále bylo cítit, že právě přišel zvenku. Chladný vzduch, les, štěrk, asfalt.

„Ty ses mi hrabal v kazetách?“ zeptal se.

„Ne.“

„Co teda děláš u mě v pokoji?“

„Nic,“ odpověděl jsem.

„A nemůžeš to dělat u sebe?“

Pod námi se znovu otevřely vchodové dveře. Tentokrát se dole na podlaze ozvaly otcovy těžké kroky. Holiny si zul venku jako obvykle a teď se šel do prádelny převléknout.

„Když dávali zprávy, viděl jsem tam v moři obličej,“ řekl jsem. „Neslyšel jsi o tom? Nevíš, jestli to neviděl ještě někdo?“

Yngve na mě pohlédl, napůl tázavě, napůl odmítavě.

„O čem to tu blábolíš?“

„Víš o tý rybářské lodi, co se potopila?“

Sotva znatelně přikývl.

„Když v televizi ukazovali místo, kde se potopila, uviděl jsem v moři obličej.“

„Mrtvolu?“

„Ne. Nebyl to opravdickej obličej. To moře udělalo takovej jakoby obraz obličej.“

Chvilku na mě mlčky hleděl. Potom si zaťukal ukazovákem na spánek.

„Ty mi nevěříš? Je to fakt pravda.“

„Pravda je, že seš pako.“

Když v té chvíli otec dole zavřel vodovodní kohoutek, pomyslel jsem si, že teď bude nejlepší, když půjdu do svého pokoje, abych neriskoval, že ho potkám na schodech. Zároveň jsem ale nechtěl, aby měl Yngve poslední slovo.

„Sám seš pako,“ opáčil jsem.

Ani se neobtěžoval s odpovědí. Jen ke mně otočil hlavu, vycenil horní zuby a vtáhl mezi nimi vzduch jako králík. Tahle grimasa odkazovala na můj předkus. Odvrátil jsem hlavu a vyšel z pokoje dřív, než

si mohl všimnout, že natahuju. Pokud jsem byl sám, nevadilo mi, že brečím. A tentokrát to vyšlo? Ničeho si nevšiml?

Zastavil jsem se u sebe v pokoji za dveřmi a chvíli dumal, jestli nemám jít do koupelny. Tam si můžu opláchnout obličej studenou vodou a zničit stopy. Ale otec už vycházel nahoru po schodech, a tak jsem se spokojil s tím, že jsem si utřel oči do rukávu svetru. Suchá tkanina rozmazala po povrchu očí tenkou vrstvu tekutiny, takže předměty a barvy v místnosti se rozechvěly, jako by se náhle potopily a nyní se nacházely pod vodou, a takhle představa byla natolik poutavá, že když jsem šel pomalu k psacímu stolu, zvedl jsem ruce a udělal několik temp. V myšlenkách jsem měl na sobě kovovou přilbu z dob, kdy bylo potápění v plenkách a potápěči klesali na dno v olověných botách a oblecích z materiálu připomínajícího sloní kůži, kyslíkovou hadici připevněnou k hlavě jako jakýsi chobot. Nadechoval jsem se sípavě pusou a pomalými těžkými pohyby se potácel po pokoji jako nějaký starodávny potápěč, až začal děs s tou představou hraničící do ní pronikat jako studená voda.

Před několika měsíci jsem sledoval televizní seriál *Tajuplný ostrov* podle románu Julese Verna a příběh o mužích, kteří s balonem ztroskotali na pustém ostrově v Atlantiku, na mě od prvního okamžiku udělal obrovský dojem. Všechno bylo strhující. Horkovzdušný balon, bouře, muži v šatech z devatenáctého století, nehostinný, počasím bičovaný ostrov, na němž přistáli a který pravděpodobně nebyl tak opuštěný, jak se domnívali, pořád se kolem nich odehrávaly záhadné a nevysvětlitelné věci... Ale kdo to tam tedy s nimi byl? Odpověď přišla náhle, ke konci jedné epizody. Někdo přebýval v podmořských jeskyních... spousta bytostí, které připomínaly lidi... ve světle jejich svítilen byly vidět hlavy v maskách... ploutve... podobaly se jakýmsi ještěrům, ale chodily vzpřímeně... na zádech měly nějaké nádoby... jedna z nich se otočila, neměla oči...

Když jsem to spatřil, nevykřikl jsem, ale nemohl jsem potlačit děs, který ve mně ty obrazy vzbuzovaly; dokonce i uprostřed bílého dne mě ochromila hrůza, když jsem si vzpomněl na žabí bytosti v podmořské jeskyni. A teď jsem se v myšlenkách v jednu z nich proměnil. Moje

sípání bylo jejich sípání, moje kroky jejich kroky, paže jejich pažemi, a když jsem zavřel oči, viděl jsem před sebou jejich bezoké obličej. Jeskyně... temná voda... řada žabích bytostí s lucernami... Šlo to tak daleko, že nepomohlo ani znovu otevřít oči. Ačkoliv jsem se nacházel ve svém pokoji, obklopený svými vlastními, dobře známými věcmi, hrůza mě neopouštěla. Sotva jsem se odvážil mrknout ze strachu, že by se něco mohlo stát. Strnule jsem se posadil na postel, přitáhl si aktovku, aniž jsem se na ni podíval, pohlédl na rozvrh, našel středu, přečetl, co tam stálo, *matika, vlastivěda, hudebka*, položil jsem si aktovku na klín a mechanicky přehrabával knížky uvnitř. Když jsem skončil, zvedl jsem z polštáře otevřenou knihu, opřel jsem se o zeď a začal číst. Vteřinové intervaly, ve kterých jsem od knihy vzhlížel, se pomaličku prodlužovaly na minutové, a když otec přesně v devět volal, že je večere, měla už mě ve své moci knížka, nikoliv hrůza. Ale i od té jsem se dokázal odtrhnout jen s největším úsilím.

Nesměli jsme si sami krájet chleba a nesměli jsme pouštět sporák, takže nám vždycky připravovali večeri matka nebo otec. Pokud měla máma v práci večerní směnu, dělal táta všechno: když jsme vešli do kuchyně, stály na stole dvě sklenice mléka a talíře se čtyřmi namazanými krajíci a čekaly na nás. Krajíce většinou připravil už dřív a pak je dal do lednice. Dokonce i když byly s něčím, co mi chutnalo, dostával jsem je do sebe jen s obtížemi, protože byly studené. Byla-li doma máma, postavili jsme my nebo ona všechno na stůl a tohle drobné gesto, díky němuž jsme mohli rozhodovat, co bude stát na stole a co si dáme na krajíce, a k tomu skutečnost, že chleba měl pokojovou teplotu, v nás stačilo vyvolat jakýsi pocit svobody: mohli jsme otevřít skříňku a vyndat talíře, které pokaždé cinkly, když Źukly jeden o druhý, a položit je na stůl; mohli jsme vytáhnout zásuvku s příbory, které vždycky trochu zařinčely, a položit nože vedle talířů; mohli jsme postavit na stůl sklenice, otevřít lednici, vyndat mléko a nalít ho a potom jsme mohli skutečně otevřít pusu a mluvit. Povídali jsme si, o čem nás napadlo, mámu zajímalo, co říkáme, a nebylo nijak nebezpečné, když jsme trochu mléka rozlili nebo se zapomněli a odložili použitý sáček

od čaje na ubrus (matka nám občas vařila čaj). Ale otevíralo-li naše spolupůsobení u jídla tohle stavidlo svobody, její rozsah ovlivňovala intenzita otcovy přítomnosti. Pokud byl před domem nebo dole v pracovně, mluvili jsme tak hlasitě a volně a s takovými gesty, jak se nám zlíbilo; pokud šel nahoru po schodech, automaticky jsme ztišili hlasy a změnili téma hovoru, jestliže nám pro něho připadalo nevhodné; pokud vešel do kuchyně, přestali jsme mluvit úplně, seděli tam ztuhle a prkenně, soustředění, jakoby ponoření do jídla; když se naproti tomu usadil v obýváku, povídali jsme si dál, ale tišeji a obezřetněji.

Když jsme toho večera vešli do kuchyně, čekaly tam na nás talíře se čtyřmi předem namazanými krajíci. Jeden s hnědým sýrem, jeden s obyčejným sýrem, jeden se sardinkami v rajské omáčce, jeden s kořeněným sýrem. Sardinky jsem neměl rád, a tak jsem si právě ten krajíc vzal jako první. Z ryb se mi dělalo nanic, z vařené tresky, kterou jsme mívali minimálně jednou týdně, se mi zvedal žaludek: jak z páry, která při vaření stoupala z hrnce, tak i z její chuti a konzistence. To samé se pochopitelně týkalo vařené tresky polak, vařené tresky černé, vařeného sledě, vařené tresky skvrnité, vařeného platýse, vařené makrely a vařeného okouníka mořského. U sardinek nebyla chuť nejhorší, rajčata jsem do sebe dostal s tím, že je to jakýsi kečup, ale konzistence byla odporná. Především ten malý, hladký ocásek. Abych kontakt s ocásky minimalizoval, vždycky jsem je nejdříve odkousl, odložil na kraj talíře, na kůrku na jednom konci krajíce nakapal trochu rajského protlaku a do něho ocásky nastrkal. Potom jsem je sevřel do chlebové kůrky. Tímhle způsobem jsem mohl několikrát skousnout, aniž jsem se ocásků dotkl, a pak všechno spláchnout mlékem. Jestliže u toho táta nebyl, jako i onoho večera, bylo přirozeně možné nacpat ocásky jen tak do kapsy kalhot.

Yngve svrátil čelo a zavrtěl hlavou, když jsem to udělal. Potom se usmál. Úsměv jsem mu oplatil.

Vedle v obýváku si otec poposedl v křesle. Slabě zachrastila krabíčka zápalek; za okamžik se ozvalo škrtnutí sírové hlavičky o škrtátko a praskavý zvuk, když se vznála, jenž jako by utonul v následujícím

tichu hořícího plamínku. Když o několik vteřin později pronikl cigaretový kouř do kuchyně, Yngve se natáhl a co nejtíšeji otevřel okno. Zvuky ze tmy venku naprosto změnilly náladu v místnosti. Najednou byla součástí krajiny. *Jako bychom seděli na skalní římse.* Při té myšlence mi přeběhl mráz po zádech. Lesem zašuměl vítr, se šustěním v keřích a korunách stromů pronikl až na trávník pod námi. Od křižovatky byly slyšet hlasy dětí, které tam ještě pořád postávaly se svými koly a povídaly si. V kopci směrem k mostu zařadil rychlost motocyklista. A v dálce, jakoby vznášející se nad tím vším, znělo hučení lodě mířící ven z průlivu.

Samozřejmě že mě *slyšel*. Moje kroky, když jsem běžel po šterku!

„Vyměníme si to?“ zeptal se Yngve tise a ukázal na krajíc s kořeněným sýrem.

„Klidně,“ odpověděl jsem. Povznesený vyřešením té záhady jsem spláchl douškem mléka poslední kousek chleba se sardinkami a pustil se do dalšího krajíce, který mi Yngve položil na talíř. Šlo o to, dobře si mléko rozdělit, pokud bych se dostal k poslednímu krajíci a nezbývalo by mi žádné, asi bych ho do sebe nedostal. Úplně nejlepší bylo pochopitelně ušetřit si trochu mléka na chvíli, kdy sním všechny krajíce, protože tak dobře mléko nikdy nechutnalo, nemuselo už plnit funkci, jen si po svém protékalo hrdlem, čisté a s ničím nesmíchané. To se mi ale bohužel téměř nikdy nepovedlo: okamžitá potřeba pokaždé přebila budoucí přání, jakkoliv bylo lákavé.

Ovšem Yngve to zvládal. V šetření byl mistr.

Nahoře u Prestbakmů někdo v holinách zadupal na zápraží. Pak rozřízly ticho večera tři krátké výkřiky.

Geire! – Geire! – Geire!

Odpověď přišla ze dvora před domem, kde bydlel John Beck, právě s takovým zpožděním, že všem, kdo ji zaslechli, muselo dojít, že se rozmýšlel.

No jo! zakřičel.

Vzápětí poté bylo venku slyšet, jak běží. V okamžiku, kdy se dostal ke zdi u Gustavsenu, zvedl se táta v obýváku. Così ve způsobu, jímž přešel místnost, mě přimělo sklonit hlavu. Taky Yngve sklonil hlavu.

Otec vešel do kuchyně, přistoupil ke stolu, beze slova se natáhl a s bouchnutím zavřel okno.

„Večer necháváme okno zavřené.“

Yngve přikývl.

Otec na nás pohlédl.

„Ať už to máte snědené.“

Teprve když se znovu usadil vedle, podíval jsem se na Yngveho.

„Ha, ha,“ zašeptal jsem.

„Ha, ha?“ zašeptal taky. „To myslel tebe.“

Položil přede mě skoro dva celé krajíce, takže se mohl zvednout a proklouznout do svého pokoje, zatímco já jsem seděl a žvýkal ještě několik minut. Plánoval jsem, že po večeri půjdu za otcem a řeknu, že ve zprávách budou určitě ukazovat ty záběry s obličejem v moři, ale po zvážení okolností bude asi nejlepší, když to nechám být.

Nebo ne?

Rozhodl jsem se, že se uvidí. Když jsem šel z kuchyně, obvykle jsem se otočil do obýváku a popřál otcí dobrou noc. Když bude jeho hlas neutrální nebo v nejlepším případě vstřícný, zmíním se o tom. Jinak ne.

Bohužel se usadil na pohovce stojící až vzadu v místnosti a ne do jednoho z kožených křesel před televizí jako obvykle. Abych s ním navázal kontakt, nestačilo se jen jakoby v rychlosti otočit, když jsem míjel dveře do obýváku, což bylo možné, když seděl v jednom z těch kožených křesel, teď jsem musel udělat několik kroků do místnosti. Z toho by mu pochopitelně došlo, že mi jde o něco extra. A v tom případě by padl celý plán jednat až podle tónu otcovy odpovědi, musel bych to vybalit v každém případě.

Na tohle jsem přišel, až když jsem byl venku z kuchyně, a jelikož jsem se nejspíše zastavil, najednou jsem neměl na vybranou, protože otec samozřejmě slyšel, že jsem se zastavil, čímž mu okamžitě muselo dojít, že mu něco chci. A tak jsem udělal čtyři nezbytné kroky a vešel do jeho zorného pole.

Seděl s nohou přes nohu, loket měl položený na opěradle pohovky a dlaní si podpíral mírně zakloněnou hlavu. Zdálo se, že jeho pohled míří přímo do stropu, ale teď se obrátil na mě.

„Dobrou noc, tati,“ řekl jsem.

„Dobrou,“ odpověděl.

„Určitě budou ty záběry ukazovat večer ve zprávách,“ pokračoval jsem, „jen jsem ti to chtěl říct. Abyste se na to s mámou mohli podívat.“

„Jaký záběry?“

„Toho obličej.“

„Obličej?“

Musel jsem tam stát s otevřenou pusou, protože mu najednou poklesla čelist a zíral na mě způsobem, který měl, jak mi došlo, představovat mě.

„Jak jsem ti o něm říkal,“ pokračoval jsem.

Zavřel pusu a narovnal se, aniž mě spustil z očí.

„Přestaň už s tím otravovat.“

„Tak dobrou.“

Jakmile jsem se otočil a vykročil do předsíně, cítil jsem, jak jeho pozornost polevila. Vyčistil jsem si zuby, převlékl se do pyžama, rozsvítil si lampičku nad postelí, pak jsem zhasl lustr, lehl jsem si a začal číst.

Vlastně jsem měl povolenou jen půlhodinu, do deseti, ale obvykle jsem si četl až do chvíle, kdy přišla domů máma, což bylo kolem půl jedenácté. A stejně tak tomu bylo i toho večera. Když jsem zaslechl, jak brouk stoupá do kopce od hlavní silnice, odložil jsem knížku na podlahu a zhasl lampičku. Ležel jsem ve tmě a naslouchal: zabouchla dveře od auta, kroky na šterku, otevřela dveře do domu, svlékla si kabát, kroky nahoru po schodech... Dům se zdál v její přítomnosti jiný a zvláštní bylo, že jsem to *vnímal*; když jsem například usnul, než přišla domů, a probudil se během noci, cítil jsem, že tam je, atmosféra se nějak proměnila, aniž jsem dokázal vyjádřit jak, kromě toho, že působila uklidňujícím dojmem. To samé platilo v případě, že se neplánovaně vrátila domů dřív, zatímco já byl venku: jakmile jsem vstoupil do dveří, věděl jsem, že je doma.

Samozřejmě bych s ní rád mluvil, ona by to s tím obličejem určitě chápala, ale až tak nutné mi to nepřipadalo. Že je doma, bylo nejdůležitější. Slyšel jsem, jak vyšla po schodech, odložila svazek klíčů na

stolek k telefonu, otevřela posuvné dveře, řekla něco otcí tam uvnitř a zase je za sebou zavřela. Čas od času, obzvlášť po večerních směnách o víkendech, připravil otec pro oba večeri, když přišla domů. Tehdy se stávalo, že si pouštěli desky. Výjimečně po nich zůstala na kuchyňské lince prázdná láhev od vína, vždycky stejná značka, červené z obchodu Vinmonopolet, občas pili i pivo, taky pokaždé stejnou značku, dvě nebo tři světlá z arendalského pivovaru, v těch hnědých sedmičkách se žlutou plachetnicí v logu.

Ale toho večera ne. A já jsem byl rád. Když spolu večereli, nedívali se totiž na televizi, a to jsem potřeboval, pokud jsem měl uskutečnit svůj plán, jenž byl stejně prostý jako smělý. Několik vteřin před jedenáctou jsem se chystal vyklouznout z postele, proplížit se do haly, otevřít posuvné dveře do obýváku a dívat se na večerní zprávy v televizi. Něco takového jsem nikdy předtím neudělal, dokonce o tom ani neuvažoval. To, co jsem nesměl, jsem zkrátka nedělal. Nikdy. Ani jedenkrát jsem neudělal něco, co mi otec zakázal. Rozhodně ne schválně. Jenže tentokrát to bylo jinak, protože nešlo o mě, nýbrž o ně. Já jsem ten obličej v moři přece už viděl a nepotřeboval jsem ho vidět znovu. Jen jsem chtěl zjistit, jestli oni spatří to samé co já.

Takhle jsem ležel ve tmě a přemítal a přitom sledoval zelenkavě fosforeskující ručičky budíku. Když bylo ticho jako nyní, slyšel jsem i auta projíždějící dole po hlavní silnici. Akustická dráha, jež začínala v okamžiku, kdy se přehoupla přes kopec u nové samoobsluhy B-Max, a pokračovala dolů zářezem u Holtetu, mýjela odbočku ke Gamle Tybakkenu, stoupala nahoru k mostu, kde mizela stejně tak zničehonic, jako o půlminutu dřív vznikla.

Devět minut před jedenáctou se otevřely dveře domu na druhé straně silnice. Klekl jsem si na posteli a vykoukl z okna. Byla to paní Gustavsenová, s pytlím odpadků v ruce přecházela příjezdovou cestu. Teprve když jsem ji zahlédl, došlo mi, že je to neobvyklý pohled. Paní Gustavsenová se venku prakticky nikdy neukazovala; buď ji člověk viděl v domě, nebo na místě spolujezdce v jejich modrém Fordu Taunus, a přestože jsem to věděl, nikdy předtím jsem na to nepomyslel. Ale nyní, když se zastavila u popelnice, otevřela ji, hodila dovnitř pytel

a opět víko zavřela, to vše s lenivou graciézností, již oplývá tolik tlustých žen, docvaklo mi to. Nikdy nechodila ven.

Dopadalo na ni ostré světlo pouliční lampy před naším plotem, ale na rozdíl od věcí, jež ji obklopovaly – popelnice, bílé stěny autopřívěsu, kamenná zeď, asfalt – a jež všechny světlo ostře a chladně odrážely, její postava jako by ho modulovala a absorbovala. Holé paže se slabě leskly, látka bílého svetru se třpytila, bohaté šedohnědé vlasy vypadaly téměř jako zlaté.

Chvilku tam stála a rozhlížela se kolem, nejdřív k Prestbakmům, potom nahoru k Hansenům a pak dolů směrem k lesu na druhé straně silnice.

Kočka, která důstojně procházela kolem, na ni na okamžik upřela pohled. Žena si dlaní několikrát přejela po paži. Potom se otočila a vešla do domu.

Znovu jsem pohlédl na budík. Za čtyři minuty jedenáct. Byla mi trochu zima a chvilku jsem zvažoval, jestli si na sebe nemám vzít svetr, ale došel jsem k závěru, že by všechno vypadalo příliš vykalkulovaně, kdyby mě objevili. A nejedná se přece o víc než o pár minut.

Opatrně jsem přešel ke dveřím a přiložil na ně ucho. Jediný skutečně rizikový moment byl, že se dveře záchodu nacházely na stejné straně posuvných dveří jako dveře mého pokoje. Kdybych tam stál, mohl bych je mít pod kontrolou, což by mi umožňovalo stáhnout se zpátky, pokud by se někdo v obýváku zvedl. Ale pokud už byl někdo na cestě, objevím to příliš pozdě, jelikož posuvné dveře byly zavřené.

Ale v tom případě přece můžu předstírat, že jdu na záchod!

S úlevou nad tím řešením jsem obezřetně otevřel dveře a vyšel do haly. Všude bylo ticho. Kradl jsem se kupředu, na zpocených chodidlech jsem cítil suchý, ode zdi ke zdi položený koberec, zastavil jsem se před posuvnými dveřmi, nic jsem neslyšel, nepatrně jsem je odsunul a mezírkou nahlédl dovnitř.

Televize v rohu byla zapnutá. Kojená křesla před ní prázdná.

Takže sedí na pohovce, oba dva.

Perfektní.

Pak se na obrazovce zatočila zeměkoule s písmenem N a ozvala se

znělka. Modlil jsem se, aby ukázali tu samou reportáž, aby máma i táta viděli to co já.

Moderátor uvedl vysílání sdělením o pohřešované rybářské lodi a mně se rozbušilo srdce. Jenže reportáž ukázali jinou: místo záběrů nedotčeného moře přišel rozhovor s policejním velitelem na přístavní hrázi, poté s mladou ženou s malým dítětem v náručí, načež následoval sám reportér vykládající na pozadí vlnícího se moře.

Když příspěvek skončil, ozval se uvnitř v obýváku otcův hlas a potom smích. Pocit hanby, jenž se ve mně rozlil, byl tak silný, že jsem nedokázal přemýšlet. Jako by mi nitro zbělalo. Síla té náhlé hanby byla jediným pocitem v dětství, který se mohl co do intenzity měřit se strachem, tedy ještě kromě náhlé zuřivosti. Všechny tyto tři pocity spojovalo, že já sám jsem byl jakoby paralyzován. V tom okamžiku existoval *pouze* ten pocit. Takže když jsem se otočil a šel zpátky do svého pokoje, nic jsem nevnímal. Vím, že okno na schodech muselo být tak tmavé, že se v něm odrážel obraz haly, vím, že dveře do Yngveho pokoje byly určitě zavřené, stejně jako ty do ložnice rodičů a do koupelny. Vím, že svazek matčiných klíčů musel ležet roztažený na stolku u telefonu jako jakési odpočívající pohádkové zvířátko s koženou hlavou a shlukem kovových nožiček, vím, že vedle určitě stála až ke kolenům vysoká keramická váza se sušenými květinami a stébly, která tak nějak neldila se syntetickým materiálem koberce. Ale já jsem nic neviděl, neslyšel, nemyslel. Vešel jsem do svého pokoje, lehl si do postele, zhasl lampičku, a když mě obklopila tma, zhluboka jsem nabral dech, až jsem se rozechvěl, zatímco břišní svaly se mi stáhly a jako by ze mě vymáčkly fňukavé zvuky, které byly tak hlasité, že jsem je musel tlumit měkkou a zanedlouho zcela mokrou látkou polštáře. Pomohlo to, přibližně jako vyvracet se, když je člověku špatně od žaludku. Ještě dlouho poté, co mi slzy přestaly téct, jsem jen ležel a vzlykal. Bylo v tom cosi příjemného. Když i to přešlo, převálil jsem se na břicho, položil si hlavu na paži a zavřel oči, abych usnul.

TEĎ, KDYŽ TU SEDÍM A PÍŠU, uběhlo od té doby už přes třicet let. V okně před sebou vidím nejasný odraz svého obličejce. Kromě oka, které se leskne, a partie hned pod ním, jež matně odráží trochu světla, leží celá levá část ve stínu. Po čele sbíhají dvě hluboké vrásky, po každé tváři jedna, všechny jakoby naplněné tmou, a když se oči dívají upřeně a vážně a koutky nepatrně poklesnou, nelze o tomto obličejci říct nic jiného, než že je zachmuřený.

Co se mi to v něm usadilo?

Dnes je 27. února 2008. Přesně 23.43. Já, jenž píšu, Karl Ove Knausgård, jsem se narodil v prosinci 1968, a je mi tedy právě teď 39 let. Mám tři děti, Vanju, Heidi a Johna, a jsem podruhé ženatý s Lindou Boströmovou Knausgårdovou. Všichni čtyři spí v pokojích kolem mě, v bytě v Malmö, kde bydlíme už jeden a půl roku. S výjimkou několika rodičů dětí ze školky, kam chodí Vanja a Heidi, tady nikoho neznáme. Ne že bychom si stěžovali, každopádně pokud jde o mě, společenský život mi nic neříká. Nikdy nesděluju své skutečné myšlenky ani názory, jen se těsně přikloním k osobě, s níž mluvím, předstírám, že mě to, co říká, zajímá, kromě případů, kdy se napiju, pak obvykle zacházím daleko právě opačným směrem a následně se budím se strachem, že jsem to přehnal, a ten s léty vzrůstá a může nyní trvat i celé týdny. Když piju, mívám taky výpadky a naprosto ztrácím kontrolu nad svým konáním, jež bývá zpravidla zcela zoufalé

a idiotské, ovšem čas od času i zoufalé a nebezpečné. Proto už nepiju. Nechci, aby mě někdo doběhl, nechci, aby mě někdo viděl, a tak to taky je: nikdo mě nedoběhne a nikdo mě nevidí. A právě tohle se mi muselo usadit v obličejí, proto je strnulý jako maska a téměř si ho nedokážu spojit se sebou samým, když ho náhodou zahlédnu v okně na ulici.

* * *

Jediné, co v obličejí nestárne, jsou oči. Jsou stejně jasné v den, kdy se narodíme, jako v den, kdy zemřeme. Jistěže žilky v nich můžou popraskat a sítnice se zakalit, ale světlo v nich se nikdy nemění. Na jeden obraz se jdu podívat pokaždé, když jsem v Londýně, a mám z něho pokaždé stejný dojem. Je to Rembrandtův pozdní autoportrét. Jeho pozdní malby jsou zpravidla poznamenány až nevídanou drsností, kdy je všechno podřízené vyjádření toho jediného okamžiku, jaksi zářivého a posvátného, v umění stále nepřekonaného – snad s výjimkou toho, čeho ve svých pozdních verších dosahuje Hölderlin, ať je to jakkoliv nesrovnatelné, jelikož světlo vyvolané Hölderlinovým jazykem je éterické a nebeské, zatímco Rembrandtovo světlo, vyvolané barvami, pochází ze země, kovu, látky – ale zrovna tento portrét, který visí v National Gallery, je nepatrně bližší klasickému realismu a skutečnosti, spíš jako díla mladého Rembrandta. Ovšem obraz sám představuje starého muže. Stárí. Veškeré detaily obličejí jsou viditelné, veškeré stopy, jež v něm život zanechal, lze vysledovat. Tvář má zbrázděnou, vráscitou, ochablou, zpusťšenou časem. Ale oči jsou jasné, a ne-li přímo mladistvé, pak určitě jakoby mimo čas, jenž celý obličej poznamenal. Jako by se na vás odkudsi z jeho nitra, kde je všechno jinak, díval někdo jiný. Jen s obtížemi se dostanete ještě blíž duši druhého člověka. Protože všechno, co se týká Rembrandtovy osoby, jeho zvyky a zlozvyky, pachy a zvuky jeho těla, jeho hlas a výběr slov, jeho myšlenky a názory, jeho způsoby, jeho tělesné vady a nedostatky, všechno, co pro druhé formuje člověka, odpadlo, portrét je přes čtyři sta let starý, a Rembrandt zemřel v témž roce, kdy ho namaloval, takže to, co zobrazuje, to, co Rembrandt vytvořil, je samotná podstata tohoto člověka, do

které se každého rána probouzel a jež se vzápětí ponořila do myšlenek, ovšem sama myšlenkami nebyla, podstata, již vzápětí ovládly city, ovšem ona sama jimi nebyla, večer co večer se pak od ní ve spánku odpoutával, až se nakonec odpoutal nadobro. Così v nitru člověka, jež zůstává časem nedotčené a odkud pochází jas v očích. Rozdíl mezi touto malbou a ostatními pozdními Rembrandtovými díly je rozdíl mezi vidět a být viděn. Čímž chci říct, že na tomto portrétu vidí sám sebe, jak se dívá, a současně i jak je viděn. Takový obraz mohl vzniknout pouze v baroku s jeho hrou zrcadel, *play within the play*, v divadelních inscenacích a díky víře, že vše spolu navzájem souvisí, v období, kdy se zručnost řemeslníků vyhoupla na úroveň, jaké nikdy předtím ani potom nedosáhla. Ovšem existuje to i v naší době a dívá se to pro nás.

* * *

Tu noc, co se Vanja narodila, několik hodin jen ležela a dívala se na nás. Oči měla jako dvě černé lucerny. Tělíčko zakrvácené, dlouhé vlásky přilepené k hlavičce, a když se pohnula, byly její pohyby pomalé, jakoby ještěří. Jak tam ležela Lindě na břiše a zírala na nás, vypadala jako nějaká lesní bytost. Nemohli jsme se jí a jejího pohledu nabažít. Jenže co se v něm skrývalo? Klid, vážnost, temnota. Vyplázl jsem jazyk, uplynula minuta a pak vyplázla jazyk ona. Nikdy nebyl můj život tolik naplněný budoucností, takovou radostí. Teď jsou jí čtyři a všechno je jinak. Oči má bystré, stejně rychle ji ovládne žárlivost jako radost, smutek jako hněv, už je vtažená do světa a dovede být tak drzá, že se naprosto přestávám ovládat a řvu na ni nebo s ní třesu, až začne brečet. Ale často se tomu jen směje. Když se to stalo naposledy, když jsem byl rozzlobený a třásl s ní a ona se jen smála, dostal jsem najednou nápad a položil jí ruku na hrudník.

Srdce jí bušilo. Páni, jak to bušilo.

* * *

Je pár minut po osmé ráno. Je 4. března 2008. Sedím v pracovně, obklopený knihami navršenými od podlahy až ke stropu, poslouchám švédskou kapelu Dungen a přitom přemýšlím o tom, co jsem napsal

a jakým směrem se to ubírá. Linda a John spí ve vedlejším pokoji, Vanja a Heidi jsou ve školce, kam jsem je před půlhodinou odvedl. Venku po fasádě obrovského hotelu Hilton, jenž je stále ponořený ve tmě, kloužou nepřetržitě ve třech skleněných šachtách výtahy. Vedle stojí červená cihlová budova, která, soudě podle všech vikýřů, arkýřů a obelouků, musí pocházet z konce devatenáctého nebo počátku dvacátého století. Za ní je vidět malý kousek Magistrátního parku s holými stromy a zelenou trávou a pohled uzavírá šedavý zděný dům, typická stavba sedmdesátých let, jež nutí vzhlédnout k obloze, která je poprvé po několika týdnech jasná a modrá.

Po roce a půl, co tady žiju, znám tenhle výhled a všechny jeho podoby v průběhu dne i roku, ale nijak svázaný s ním nejsem. Nic z toho, co tu vidím, pro mě nic neznamená. Možná jsem právě tohle hledal, protože právě ta nesvázanost se mi něčím zamlouvá, snad ji dokonce potřebuju, ale vědomá volba to nebyla. Před šesti lety jsem vysedával v Bergenu a psal, a ačkoliv jsem nezamýšlel strávit v tom městě zbytek života, neplánoval jsem opustit ani Norsko, ani tu, s níž jsem byl tehdy ženatý. Právě naopak, představovali jsme si, že budeme mít děti a možná se přestěhujeme do Osla, kde napíšu několik románů a ona bude dál pracovat pro rozhlas a televizi. Jenže z budoucnosti, již jsme před sebou měli a která byla vlastně jen prodloužením tehdejší přítomnosti se svými každodenními návyky, večery s přáteli a známými, prázdninovými výlety, návštěvami mých i jejích rodičů, z toho všeho, obohačeného o děti, které jsme plánovali mít, nebylo nic. Něco se stalo a já ze dne na den odjel do Stockholmu, zprvu jen abych na několik týdnů vypadl, a pak to byl náhle můj život. Nejenže se v něm změnilo město a země, ale také všichni lidé. Je-li zvláštní, že jsem to udělal, je ještě zvláštnější, že o tom prakticky nikdy nepřemýšlím. Jak jsem tady zakotvil? Proč to dopadlo právě *takhle*?

Když jsem přijel do Stockholmu, znal jsem tam dva lidi, ani jednoho z nich dobře: Geira, s nímž jsem se vídal několik týdnů v Bergenu na jaře 1990, tedy o dvanáct let dříve, a Lindu, se kterou jsem se seznámil na několikadenním semináři pro debutanty v Biskops-Arnö na jaře 1999. Poslal jsem Geirovi mail, v němž jsem se ptal, jestli u něho